

Vandrikse *Rallus aquaticus*

Water rail

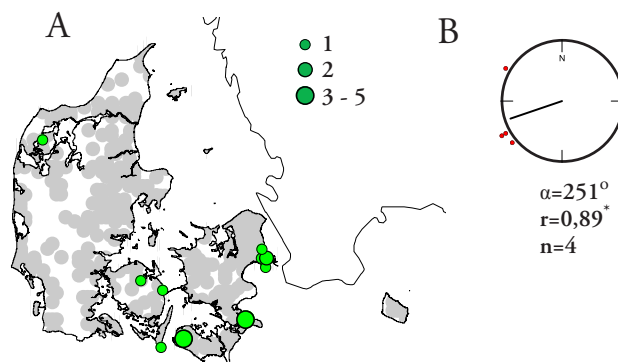
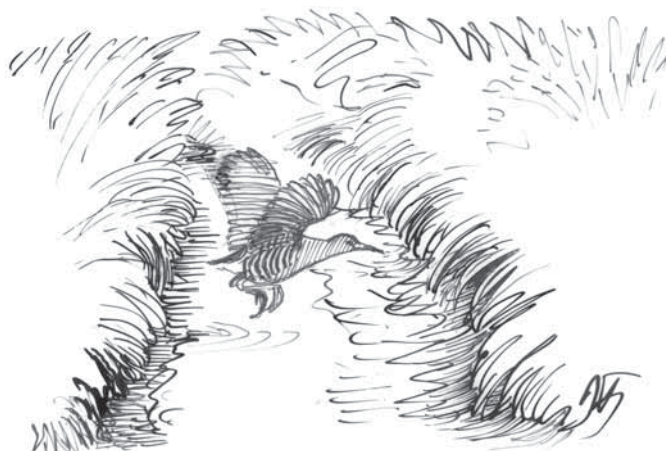

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, og artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96). B) Retning af direkte efterårstræk (jul-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration (Jul-Dec, >100 km).

Vandrikse er en almindelig ynglefugl over det meste af Danmark, med størst koncentration på Sjælland og i Nordøstjylland. Vandrikser lever skjult i rørsumpe og sumpskove og ses derfor sjældent. Artens udbredelse strækker sig fra Irland, Spanien og Marokko i vest gennem Europa mod øst til Kina og Japan. Nord for Danmark yngler arten fåtalligt i det sydlige Norge, almindeligt i Syd- og Mellemsverige samt fåtalligt i det sydligste Finland. De største europæiske bestande

findes i Spanien, Frankrig, Ukraine og Rusland. De nordlige og østlige bestande er overvejende trækfugle, som trækker til Syd- og Vesteuropa for at overvintre (Taylor & van Perlo 1998). I Danmark overvintret et mindre antal vandrikser årligt.

Mærknings- og genmeldingsdata

I Danmark blev de første vandrikser ringmærket i 1928 (fig. 4). Da arten er vanskelig at fange, er der til og

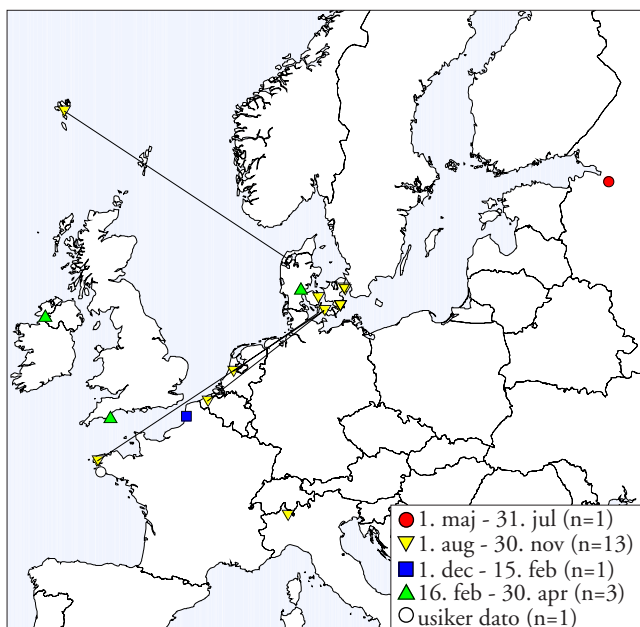

Fig. 1. Samtlige genfund af vandrikse ringmærket i Danmark (n=19). Linjer angiver direkte efterårstræk. All recoveries of water rail ringed in Denmark (n=19). Lines indicate direct autumn migration.

Fakta Facts

Mærkninger Birds ringed	501
Genmeldinger Recoveries	
Antal genmeldinger No. of recoveries	19
-heraf uden for Danmark Recovered abroad	10 (53%)
Antal fugle No. of individuals	19
-heraf mærket som unger Ringed as chicks	0
Genmeldingsandel Proportion recovered	3,8%
Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark Ringed abroad and recovered in Denmark	2

Ekstremer Extremes

Højeste alder Oldest bird	5 år 7 mdr.
Længste afstand Longest dist.	Frankrig France 1.316 km
Nordligst Northernmost	Færøerne Faeroe Islands (62° 01'N)
Sydligst Southernmost	Italien Italy (45° 51'N)
Østligst Easternmost	Rusland Russia (30° 46'E)
Vestligst Westernmost	Irland Ireland (08° 06'W)

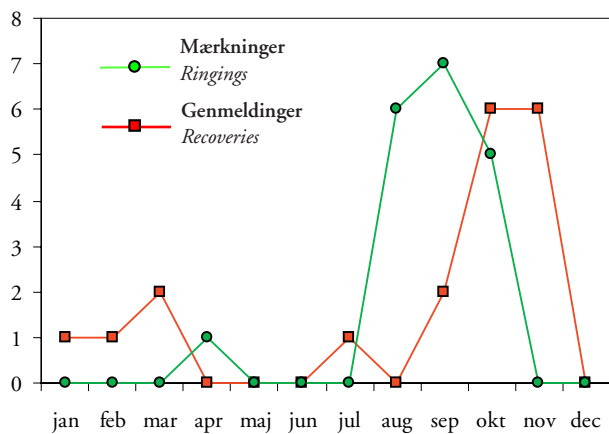

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af vandrikse. *Month of ringing and recovery for recovered water rail.*

med 2002 blot mærket 501 fugle her i landet, nemlig 16 af Dansk Ornitologisk Central, 51 af Vildtbiologisk Station Kalø og 434 af Zoologisk Museum. Det største antal blev ringmærket i 1960'erne og 1990'erne med hhv. 211 og 100 (fig. 4); flest i 1961 (49). Mærkningen af vandrikser har resulteret i 19 genmeldinger (fig. 1) svarende til en genmeldingsandel på 3,8%. De genmeldte fugle er primært ringmærket på Amager (4) og Nyord (5) samt i Nakskov Indrefjord (5)(fig. 2A). Kun én af fuglene mærket i Jylland er genmeldt. Fangst af vandrikse er sket i andekøjer og ruser samt i spejlnet i forbindelse med småfuglemærkning i rørsumpe. Med én undtagelse er alle de genmeldte fugle ringmærket i efterårsmånederne (3. august – 20. oktober)(fig. 3). Derfor er fuglene sandsynligvis en blanding af træk-gæster og danske ynglefugle. I Danmark er desuden genfundet to vandrikser, ringmærket i udlandet.

Træk og overvintring

Unge vandrikser fra første kuld begynder at spredes allerede i juli (Taylor & van Perlo 1998), men ingen genfund af danskmærkede fugle kan endnu bekræfte dette. Inden efterårstrækket for alvor påbegyndes, gennemfører vandrikserne deres fældning og er dermed ude af stand til at flyve i ca. 3 uger (Cramp & Simmons 1980). Fra efterårstrækperioden er genmeldt otte vandrikser i Danmark, to i september, tre i oktober og tre i november (frem til 4. november). De første ringmærkede vandrikser er nået til udlandet i begyndelsen af oktober, hvor en er fundet i det nordlige Italien, en i Bretagne i Frankrig, og en på Færøerne (fig. 1). Sidstnævnte fugl blev ringmærket 3. august på Mors og fundet død 8. oktober samme år ved Thorshavn. Der er sandsynligvis tale om et afvigende genfund og drejer sig formentlig en fugl der er kommet ud af kurs. Det samme gælder

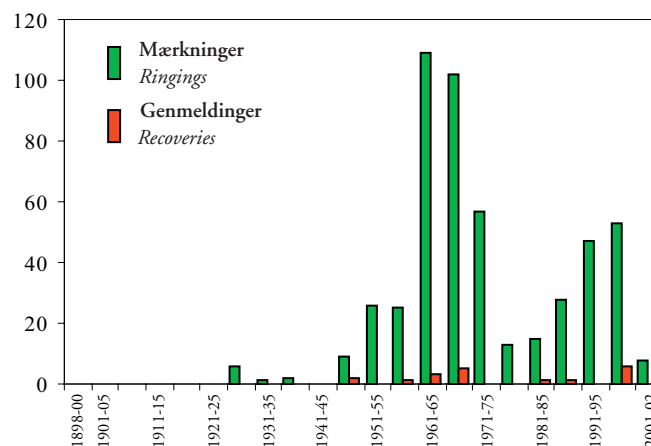

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for vandrikse ringmærket i Danmark. *Ringing and recovery year of water rail ringed in Denmark.*

en fugl, mærket 2. november på Helgoland i Tyske Bugt og 17 dage senere fundet i Himmerland (fig. 5). I øvrigt er danskmærkede fugle i efterårsperioden frem til 23. november genfundet i Holland, Belgien og Frankrig. Den gennemsnitlige efterårstrækretning er mod vestsydvest (fig. 2B), dog præget af genfundet på Færøerne. I Europa kulminerer efterårstrækket i september-oktober og afsluttes i december (Taylor & van Perlo 1998).

Fra vinterperioden forligger to genfund (fig 1): Et fra det nordvestlige Frankrig (januar) og et fra Donegal i Irland (februar). Endvidere er en vandrikse, ringmærket i december i Dorset i England, tre måneder senere fundet død ved Kalundborg på Sjælland (fig. 5). Genfundene fra efteråret og vinteren viser, at vandrikser fra Danmark sandsynligvis overvintrer fra

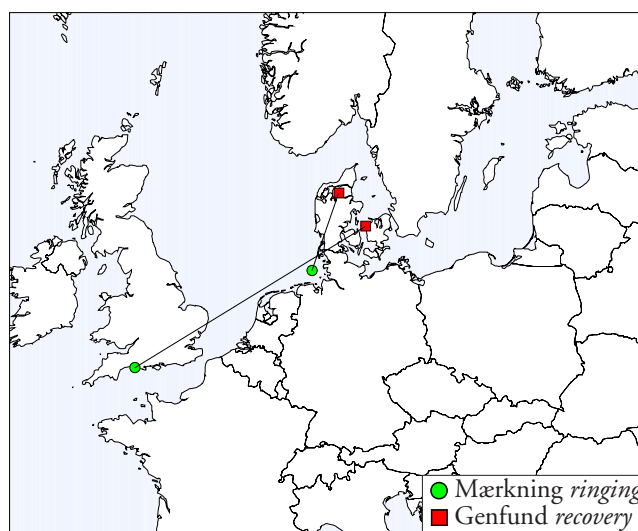

Fig. 5. Mærkningslokaliteter forbundet til genmeldingslokaliteter for vandrikse ringmærket i udlandet og genfundet i Danmark (n=2). *Ringing sites connected to recovery locations of water rail ringed abroad and recovered in Denmark (n=2).*

Italien i syd og øst over Frankrig til De Britiske Øer i nord og vest.

Fra forårsperioden foreligger kun to genfund (fig. 1): Et fra 10. marts i Sydengland, og et fra 6. marts i Danmark. I milde vintre påbegyndes returtrækket i februar, og i Danmark kulminerer forårstrækket i marts og i begyndelsen af april (Olsen 1992, Taylor & van Perlo 1998). Danmark passerer formentligt af trækgæster fra nordlige og østlige bestande, idet en fugl mærket på Fyn 13. april blev fundet indtørret i juli samme år nær Skt. Petersborg i Rusland (fig. 1). Således er vor viden om den danske bestands træk- og overvintringsforhold meget begrænset.

Genmeldings- og dødsårsager

Omkring halvdelen af genmeldingerne (9) er aflæsninger af levende fugle, heraf syv på mærkningslokaliteten i Danmark samt én i England og én Frankrig. Syv genmeldte fugle er fundet døde, to er skudt (Belgien & Italien) og én er død i en rottefælde. Ud af syv genmeldte fugle, mærket som ungfugle, er fem rapporteret døde, inden de blev et år. Den længstlevende vandrikse i det danske ringmærkningsmateriale blev 5 år og 7 mdr. Fuglen blev mærket som ungfugl 8. august 1962 ved Nakskov og fundet død 25. februar

1968 i Irland. Den ældste fugle i det europæiske materiale blev mindst 8 år 10 mdr. (Staav 2001).

English summary

The water rail is a common breeder in most of the country. The highest concentrations are found on Zealand and in northeast Jutland. A small number of water rails winter in Denmark. The first water rail was ringed 1928, with the highest number ringed in 1961 (49). Most of the recovered birds were ringed in eastern Denmark and only one was ringed in Jutland. All but one were ringed during autumn (3 August to 20 October) and could therefore be of either Danish or foreign origin. Eight water rails have been recovered in Denmark during autumn. The first recoveries from abroad was in early October, one from northern Italy, one from Brittany in France and one from the Faeroe Islands. Later in the autumn other birds have been recovered in the Netherlands, Belgium and France. Two birds have been recovered in winter, one in northwest France (January) and one in Ireland (February). A bird ringed in December in Dorset in England was recovered three months later on Zealand. Two birds have been recovered in spring, one in southern England (10 March) and one in Denmark (6 March). A bird ringed on Funen on 13 April was recovered near St Petersburg in Russia, indicating that Denmark is visited by migrants from more northeasterly populations.

About half of the recoveries were live recaptures (9): seven at the ringing site, one in England and one in France. Seven birds were found dead, two were shot (Belgium and Italy) and one died in a rat-trap. Five of the seven birds that were ringed as juveniles and recovered as dead were found during their first year of life.